

WOJCIECH ŚLUSARCZYK, DARIUSZ CHYŁA, *Przemysł chemiczno-farmaceutyczny na Kujawach i Pomorzu Gdańskim (1918/20–1950)*, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu. Collegium Medicum w Bydgoszczy, Bydgoszcz 2017, ss. 149.

Omawiana książka jest dziełem dwóch historyków średniego pokolenia, od lat związanych ze środowiskiem bydgosko-toruńskim. W centrum zainteresowań badawczych Wojciecha Ślusarczyka znajduje się historia farmacji¹. Dariusz Chyła swe prace poświęcił między innymi dziejom opieki społecznej, szpitalnictwa, higieny². Ramy chronologiczne pracy wyznaczają: z jednej strony odzyskanie niepodległości i włączenie Kujaw i Pomorza w granice Polski (1918–1920), z drugiej zaś przeprowadzona przez władze komunistyczne w latach 1950–1951 likwidacja prywatnego przemysłu i handlu (tzw. „Bitwa o handel”). Terytorium interesujące Autorów to dawny zabór pruski (Pomorze i zachodnia część Kujaw) oraz rosyjski (Kujawy wschodnie). Z uwagi na specyfikę sytuacji Wolnego Miasta Gdańska, ze swoich rozważań wyłączyli miasto nad Motławą i jego najbliższe okolice.

Poruszyli przy tym zagadnienie ciągle słabo zbadane, ważne nie tylko jako fragment dziejów przemysłu, lecz przede wszystkim historii zdrowia i higieny na polskiej prowincji w pierwszej połowie XX w. Jak czytamy we „Wstępie”, przedmiotem badań są „przedsiębiorstwa wytwarzające na skalę przemysłową środki lecznicze (dla ludzi i zwierząt), środki opatrunkowe oraz artykuły drogeryjne” (s. 8), a także wytwórnie wód mineralnych. W polu zainteresowań Autorów znalazły się również uprawy roślin leczniczych, hurtownie farmaceutyczno-chemiczne oraz przedsiębiorstwa „pomocnicze”, np. wytwarzające niezbędne w aptekach i drogeriach etykiety, opakowania, szkło apteczne.

Podstawę autorskich wywodów stanowią bogate archiwalia, źródła drukowane (w tym książki adresowe, czasopisma farmaceutyczne) oraz starannie zebrana literatura przedmiotu. W tym zestawieniu dziwi jedynie brak prasy lokalnej.

Kolejne rozdziały pracy są poświęcone: 1 — genezie i rozwojowi przemysłu chemiczno-farmaceutycznego na świecie i ziemiach polskich; 2 — regulacjom prawnym obowiązującym w badanym okresie; 3 — strukturze i działalności przemysłu w regionie; 4 — problemom kadrowym, technicznym, surowcowym, z którymi borykała się branża; 5 — prezentacji dwóch wybranych bydgoskich firm. Ich losy Autorzy uznali za typowe losy lokalnych zakładów w regionie.

Z autorskich wywodów wyłania się interesujący obraz rozwoju branży na obszarze profesjonalnym, ale dobrze rozwiniętym gospodarczo. Podobnie jak w innych rejonach kraju, brakowało tu przedsiębiorstw zajmujących się wyłącznie produkcją leków. Najczęściej tej ostatniej towarzyszyło wytwarzanie kosmetyków i środków czyszczących. W 1936 r. w ofercie jednej z największych, bydgoskiej firmy „Hadroga” znalazły się 42 preparaty stosowane w obrocie aptecznym, 5 produktów weterynaryjnych (witaminizowane karmy dla kanarków i psów), wreszcie 52 środki kosmetyczne i konserwujące (np. olejek do włosów, lak, pasta do butów). Przemysł farmaceutyczny, rozwijający się na większą skalę od drugiej połowy XIX w., grupował się na ziemiach polskich głównie w Warszawie i okręgu łódzkim. Ta dominacja utrzymała się w także w okresie międzywojennym. Na Kujawach i Pomorzu w przededniu II wojny światowej działało kilkanaście zakładów chemiczno-farmaceutycznych. Największe z nich podczas koniunktury zatrudniały po kilkudziesięciu, najczęściej jednak kilku, kilkunastu pracowników. Liczba i potencjał wytwórni nie zmieniły się znacząco w pierwszych latach powojennych, do momentu ich likwidacji lub „uspołecznienia” do końca roku 1950.

Andrzej Klonder

¹ Por. Ślusarczyk W. 2016.

² Por. Ślusarczyk W., Chyła D. 2015.

BIBLIOGRAFIA

- Ślusarczyk Wojciech, Chyła Dariusz. 2015. *Opieka społeczna na Kujawach w latach 1577–1772*, Lublin.
- Ślusarczyk Wojciech. 2016. *Z dziejów opieki zdrowotnej. Aptekarstwo na Kujawach i Pomorzu Gdańskim w latach 1918/20–1951*, Bydgoszcz.